

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

I. ГАМАЛІЯ.

II. ТАРАСОВА НІЧ.

(ПОЕМИ).

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 3.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

I. ГАМАЛІЯ.

II. ТАРАСОВА НІЧ.

(ПОЕМИ.)

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 3.

Друкарня Політики в Празі.

М. Шевченко

найбільший поет, пророк України вийшов з простого народу українського, московською царицею Катериною в кайдани неволі-кріпацтва закованого. В столітні роковини народження Тараса (він родився 9-го березня 1814 р. в Моринцях, селі Звенигородського повіту на Київ-

щині) почалася світова війна, що мала принести неньці Україні волю, за яку боровся Тарас ціле своє життя.

Вже змалку звернув Тарас увагу на себе своїм великим талантом, так що пан, який взяв собі його за козачка до свого двору, віддав його в науку до маляра в Варшаві, а потім в Петербурзі, щоб з Тараса-маляра мати більші зиску, ніж з мужика-кріпака. Але знайшлись добрі люде, що купили Тарасові волю за 2500 карб. Такі то часи були, що пан мав право чоловіка продати або в карти програти! Це сталося 22-го квітня 1838-го року. І від того часу міг Тарас вчитися малярства в академії в Петербурзі.

Та заразом таки з визволенням на волю пробудився у Тараса могутній поетичний талант, і чудовим, доси нечуваним, огненним словом він почав малювати недолю українського народу, його славу козацьку бувальщину; почав воювати словами-сльозами проти розпинателів і катів народніх і кликати до народу: „Вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кровью волю окропіте!“

За те зазнав Тарас лютої кари від московського царя Миколи I. Дня 5-го квітня 1847 Шевченка арештовали і засудили вислати, як простого салдата, в Оренбурську кріпость, а лютий царь збільшив ще кару тим, що заборонив йому писати і малювати.

Десять літ мучився-карався Тарас в тяжкій царській неволі, бо вже аж царь Олександр дав йому волю 1857-го р. Та вже не довге життя було Тарасові. Невольа зломила його здоровля, він умер, маючи ледве 47 літ, дня 8-го березня 1861-го р., якраз того року, коли царь Олександр II скасував таке зневажене Шевченкові кріпацтво.

Тарасова могила стоїть на горі біля Канева над Дніпром. Туди народ український тисячами ходить, щоб вшанувати пам'ять свого пророка, свого найбільшого борця-мученика за правду і волю.

„... Жива
Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах,
І ми, читая, оживаєм,
І чуєм Бога в небесах!“

С. С.

І. ГАМАЛІЯ.

Ой, нема, нема ні вітру, ні хвилі
Із нашої України!
Чи там раду радять, як на Турка стати?
Не чуємо на чужині.

„Ой повій, повій, вітре, через море
Та з Великого Лугу,
Суши наші сльози, заглуши кайдани,
Розвій нашу тугу!

„Ой, заграй, заграй, синесеньке море
Та під тими байдаками,
Що пливуть козаки, тільки мріють шапки,
Та на сей бік за нами!

„Ой Боже наш, Боже! Хоч і не за нами,
Неси Ти їх з України;
Почуємо славу, козацькою славу,
Почуємо, та й загинем!“

Отак у Скутарі козаки співали;
Співали, сердеги, а сльози лились,
Лилися козацькі, тугу домовляли.
Босфор аж затрясся, бо з-роду не чув
Козацького плачу; застогнав широкий,
І шкурою, сірий бугай, стрепенув,

І хвилю, ревучи, далеко-далеко
У синєє море на ребрах послав.
І море ревнуло Босфорову мову,
У Лиман погнало, а Лиман Дніпрові
Тую журбу-мову на хвилі подав.

Зареготався дід наш дужий,
Аж піна з уса потекла.
„Чи спиш, чи чуєш, брате-Луже?
Хортице-сестро?“

Загула
Хортиця з Лугом: „Чую, чую!“
І Дніпр укрили байдаки,
І заспівали козаки:

„У Туркені, по тім боці,
Хата на помості.
Гай, гай! Море, грай,
Реви, скелі ламай!
Поїдемо в гості.

„У Туркені у кишені
Таляри, дукати.
Не кишені трусить, —
Ідем різать, палить,
Братів визволяти!

„У Туркені яничари
І баша на лаві.
Гой-ги, вороги!
Ми не маєм ваги!
Наша воля й слава!“

Пливуть собі співаючи;
Море вітер чує.

Попереду Гамалія
Байдаком керує.
— Гамаліє! Серце мліє:
Сказилося море.
— Не злякає! — І сховались
За хвилі, за гори.

Дрімає в гаремі — в раю Византія
І Скутар дрімає; Босфор клекотить,
Неначе скажений; то стогне, то виє:
Йому Византію хочеться збудить.
„Не буди, Босфоре: буде тобі горе!
Твої білі ребра піском занесу,
У мул поховаю!“ — реве синє море.
„Хіба ти не знаєш, яких я несу
Гостей до султана?“

Так море спиняло
(Любило завзятих чубатих Славян).
Босфор схаменувся. Туркєня дримала,
Дримав у гаремі ледачий султан.
Тільки у Скутарі, в склепу, не дримають
Козаки-сердеги. Чого вони ждуть?
По-своєму Бога в кайданах благають,
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.

„О, милий Боже України!
Не дай пропасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут, і сором там:
Вставать з чужої домовини,
На суд Твій праведний прийти,
В залізі руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові!...“

— „Ріж і бий!
Мордуй невіру бусурмана!“
Кричать за муром. Хто такий?
Гамаліє! Серце мліє:
Скутарь скаженіє!
— „Ріжте, бийте!“ — на фортеці
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара;
Ревуть, лютують вороги;
Козацтво преться без ваги —
І покотились яничари.

Гамалія по Скутарі —
По пеклу гуляє,
Сам хурдигу розбиває,
Кайдани ламає.
— „Вилітайте, сірі птахи,
На базар до паю!“
Стрепенулись соколята,
Бо давно не чули
Хрещеної тії мови.
І ніч стрепенулась:
Не бачила, стара мати,
Козацької плати.
Не лякайся, подивися
На бенкет козачий!
Темно всюди, як у будень, —
А свято чимале!
Не злодії з Гамалієм
Ідять мовчки сало
Без шашлика.
— „Засвітимо!“
До самої хмари
З щоглистими кораблями

Палає Скутара.
Византія пробуркалась,
Витріщає очі,
Переплива на допомогу,
Зубами скрегоче.

Реве, лютує Византія,
Руками берег достає;
Достала, зикнула, встає —
І на ножах в крові німіє.
Скутарь, мов пекло те, палає;
Через базари кров тече,
Босфор широкий доливає.
Неначе птахи чорні в гаї,
Козацтво сміливе літає.
Ніхто на світі не втече!
Огонь запеклих не пече.
Руйнують мури; срібло, золото
Несуть шапками козаки
І насипають байдаки.
Горить Скутарь, стиха́ робота,
І хлопці сходяться; зійшлись,
Люльки з пожару закурили,
На байдаки — та й потягли,
Рвучи червоні гори-хвилі.

Пливуть собі, ніби з дому,
Так буцім гуляють
Та, звичайне — Запорожці,
Пливучи співають:

„Наш отаман Гамалія,
Отаман завзятий,
Забрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти, —

По морю гуляти,
Слави добувати,
Із турецької неволі
Братів визволяти.
Ой приїхав Гамалія
Аж у ту Скутару;
Сидять брати Запорожці,
Дожидають кари.
Ой як крикнув Гамалія:
„Брати, будем жити, —
Будем жити, вино пити,
Яничара бити,
А курені килимами,
Оксамитом крити!“
Вилітали Запорожці
На лан жито жати;
Жито жали, в копи клали,
Гуртом заспівали:
„Слава тобі, Гамаліє,
На весь світ великий,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині!“

Пливуть співаючи; плыве
Позад завзятий Гамалія,
Орел орлят мов стреже.
Із Дарданелів вітер віє,
А не женеться Византія:
Вона боїться, щоб Чернець
Не засвітив Галату знову,
Або гетьман Іван Підкова
Не кликнув в море на ралець.
Пливуть собі...

А із-за хвилі
Сонце хвилю червонить;
Перед ними море миле
Гомонить і клекотить.

Гамаліє! Вітер віє,
Ось-ось наше море! . . .
І сховалися за хвилі,
За живії гори.

(1842) ПЕТЕРБУРГ.

II. ТАРАСОВА НІЧ.

(П. І. Мартосу).

На распутті кобзарь сидить
Та на кобзі грає;
Кругом хлопці та дівчата —
Як мак процвітає.
Грає кобзарь, виспівує,
Вимовля словами,
Як Москалі, Орда, Ляхи
Бились з козаками;
Як збиралася громада
В неділеньку в-ранці;
Як ховали козаченька
В зеленім байраці.
Грає кобзарь виспівує,
Аж лихо сьміється:
„Була колись Гетьманщина
Та вже не вернеться;
Було колись — панували,
Та більше не будем...
Тії слави козацької
По-вік не забудем!
Україно, Україно!
Серце моє, ненько!
Як згадаю тебе, краю,
Завяне серденько!
Де поділось козачество,

Червоні жупани?
Де поділась доля, воля,
Бунчуки, гетьмани?
Де поділось? Ізгоріло?
А чи затопило
Синє море твої гори,
Високі могили?
Мовчать гори, грає море,
Могили сумують,
А над дітьми козацькими
Поганці панують!
Грай же, море! Мовчїть, гори!
Гуляй, буйний полем!
Плачте діти козацькїї!
Така ваша доля!

„Встає хмара з-за Лиману,
А другая з поля:
Зажурилась Україна —
Така її доля!
Як мала дитина.
Зажурилась, заплакала,
Нїхто її не рятує...
Козачество гине;
Гине слава, батьківщина;
Немає де дітись;
Виростають нехрещені
Козацькїї діти,
Кохаяться невінчані;
Без попа ховають;
Запродана жидам віра,
В церкву не пускають!
Як та галич поде криє,
Ляхи, уніяти
Налїтають — нема кому

Порадоньки дати.
Обізвався Наливайко —
Не стало кравчини!
Обізвався козак Павлюга —
За нею полинув.
Обізвався Тарас Трясило
Гіркими сльозами:
— „Бідна моя Україно,
Стоптана Ляхами!“

. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .

„Обізвався Тарас Трясило
Віру рятувати,
Обізвався орел сизий —
Та й дав Ляхам знати!
Обізвався пан Трясило:
— „А годі журиться!
А ходім лиш, пани-брати,
З поляками биться!“

„Вже не три дні, не три ночі
Беться пан Трясило;
Од Лимана до Трубайла
Трупом поле крилось.
Ізнемігся козаченько,
Тяжко зажурився.
А поганий Конецпольський
Дуже звеселився;
Зібрав шляхту всю до купи,
Та й ну частувати.
Зібрав Тарас козаченьків
Поради прохати:

— „Отамани, товариші,
Брати мої, діти!
Дайте мені порадоньку:
Що будем робити?
Бенкетують вражі Ляхи,
Наше безголова.“

— „Нехай собі бенкетують,
Нехай на здоровя!
Нехай клятї бенкетують,
Поки сонце зайде,
А ніч-мати дасть пораду:
Козак Ляха знайде.“

„Лягло сонце за горою,
Зірки засіяли,
А козаки, як та хмара,
Ляхів обступали.
Як став місяць серед неба,
Ревнула гармата;
Прокинулись Ляшки-панки —
Нікуди втікати!
Прокинулись Ляшки-панки
Та й не повставали:
Зійшло сонце, — до одного
Покотом лежали.“

„Червоною гадюкою
Несе Альта вісти,
Щоб летіли крюки з поля
Ляшків-панків їсти.
Налетіли чорні крюки
Вельможних будити;
Зібралось козачество
Богу помолитись.
Закрякали чорні крюки,

Виймаючи очі;
Заспівали козаченьки
Пісню тії ночі,
Тії ночі кривавої,
Що славою стала
Тарасові, козачеству,
Ляхів що приспала.

„Над річкою, в чистім полі,
Могила чорніє;
Де кров текла козацькая —
Трава зеленіє.
Сидить ворон на могилі,
Та з голоду кряче...
Згада козак Гетьманщину,
Згада, та й заплаче.“

Умовк кобзарь сумуючи:
Щось руки не грають;
Кругом хлопці та дівчата
Слізоньки втирають.

Пішов кобзарь по улиці,
З журби як заграє!
Кругом хлопці навприсядки,
А він вимовляє:

„Нехай буде оттакечки!
Сидіть, діти, у запічку,
А я з журби та до шинку,
А там найду свою жінку,
Найду жінку, почастую,
З вороженьків покепку.“

(1839) ПЕТЕРБУРГ.

ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО

„ВЕСЕВІТ“

ПРАГА-СМІХОВ, КАРЛЪОВА УЛИЦА 13

має на складі і продає такі книжки:

а) українські:

Д. Дорошенко: Угорська Україна . . .	ціна кор.	4—
В. Старий: Славянські оповідання . . .	„	4—
В. Старий: На Зеленому острові . . .	„	4.50
В. Старий: Близький світ . . .	„	4—
Др. В. Королів: Укр. герой Симон Петлюра (на 5 мовах) . . .	„	3—
Ілюстровані казочки (3 ріжні) . . .	„	2—
Мої малюнки I, II, III . . .	„	4—
Війна грибів з жуками (мал. Судо- мори) . . .	„	4.50

б) чеські:

Серія: 12 книжочок „ Познейме Україну “	„	1—
Яромір Нечас: Виходоевропска траге- дія а Україна . . .	„	4.50
І. Крок: Укр.-чеські розмови . . .	„	3.50
Др. И. Дністрянський: Україна а мірова конференція . . .	„	4—

в) в друку мається:

Н. Ковалевська: **Чесько-укр. словар**, Леся Українка:
Лісова пісня, В. Винниченко: „**Леж**“ (драма).

Крім сього мається баревні листівки з видами Київа
(15 ріжних) Шевченка-Садовського, от. Петлюри, Ко-
шиця, Директорії по ціні 50 сот. великі порт. от. Пет-
люри, Садовського, Франка, Грінченка, по ціні 6 К.

При більших замовленнях значна скидка.